

Şanlıurfa'da Tarımsal Faaliyetler: Güncel Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

GAP'ın kalbi sayılan Şanlıurfa, Harran Ovası'nın verimli toprakları ve geniş sulama altyapısıyla pamuk, buğday, mısır, kırmızı mercimek ve antepfıstığında Türkiye'nin lokomotif illerinden biri. Ancak kuraklık, drenaj ve sulama altyapısındaki eksikler, yüksek ve kayıt dışı enerji kullanımı ile parçalı arazi yapısı, bu potansiyelin tam olarak hayata geçmesini sınırlıyor. Bu makale, Şanlıurfa tarımının güncel fotoğrafını anlaşılır sayısal göstergelerle ortaya koyarken; enerji-sulama döngüsünden kooperatifçiliğe ve pazarlamaya kadar temel darboğazları netleştirip uygulanabilir çözüm önerileri sunmak amacıyla yazılmıştır.

Güncel Durum

- Ekili Alanlar: Şanlıurfa'da 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 6,3 milyon dekar tarım arazisi işlenmektedir. Bu alan Türkiye'deki toplam ekili alanların yaklaşık %7'sine karşılık gelmektedir.
- Ürün Deseni:
 - Pamuk üretiminde Türkiye birincisi (%42 pay).
 - Kırmızı mercimekte yine lider konumda (%38 pay).
 - Buğday ve mısırdaki ülke ortalamasının çok üzerinde üretim kapasitesi.
 - Antepfıstığı üretiminde Gaziantep'le birlikte zirvede.
- Sulama: GAP ile birlikte yaklaşık 1,1 milyon hektar sulanabilir alan hedeflenirken, bugün itibarıyla bunun yaklaşık yarısına ulaşılmış durumda.
- İstihdam: İl nüfusunun %35'i doğrudan tarımsal üretimden gelir elde etmektedir.

Temel Sorunlar

1. Enerji ve Sulama Döngüsü
 - Çiftçiler, elektrik maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle sık sık borçlanıyor.
 - Kaçak elektrik kullanımı ve enerji kesintileri verimliliği düşürüyor.
2. Kuraklık ve Drenaj Sorunları
 - Yeraltı sularının aşırı kullanımı obruk riskini artırıyor.
 - Bazı bölgelerde taban suyu yükselmesi ve tuzluluk ciddi verim kaybına yol açıyor.
3. Parçalı Arazi Yapısı
 - Küçük ve parçalı araziler, modern tarım tekniklerinin kullanımını sınırlıyor.
 - Miras yoluyla bölünme, işletme ölçeklerinin küçülmesine neden oluyor.
4. Pazarlama ve Katma Değer Eksikliği
 - Ürünler çoğunlukla ham olarak satılıyor, işleme ve markalaşma yetersiz.
 - Çiftçinin pazarlık gücü zayıf, tüccar bağımlılığı yüksek.

5. Kooperatifçilik ve Kurumsal Yetersizlik
 - Çiftçi örgütlenmeleri zayıf, mevcut kooperatifler etkin çalışmıyor.
 - Tarımsal danışmanlık hizmetleri sınırlı.

Çözüm Önerileri

- Enerji Maliyetlerinin Azaltılması
- Tarımsal sulamada güneş enerjisi ve modern basınçlı sulama sistemleri teşvik edilmeli.
- Elektrik borçları için uzun vadeli yapılandırma programları geliştirilmeli.
- Sürdürülebilir Su Yönetimi
- Kapalı sulama sistemleri yaygınlaştırılmalı.
- Yeraltı suyu kullanımı kontrol altına alınmalı, tuzluluk riski olan alanlarda drenaj projeleri hızlandırılmalı.
- Arazi Toplulaştırması ve Modernizasyon
- Toplulaştırma çalışmaları hızlandırılmalı, çiftçiye modern ekipman desteği sağlanmalı.
- Katma Değerli Üretim
- Pamuk, mercimek, fıstık gibi ürünlerde işleme tesisleri ve markalaşma teşvik edilmeli.
- Tarımsal ürünlerin ihracat potansiyeli artırılmalı.
- Güçlü Kooperatifçilik
- Üretici birlikleri yeniden yapılandırılmalı, pazarlama ve girdi temininde aktif hale getirilmeli.
- Tarım danışmanlığı yaygınlaştırılmalı.

Sonuç

Şanlıurfa, verimli toprakları ve geniş tarım arazileriyle Türkiye'nin gıda güvencesinde kilit bir rol oynamaktadır. Ancak mevcut sorunlar çözülmediği sürece bu potansiyel, çiftçi için refaha dönüşmeyecektir. Enerji, su yönetimi, pazarlama ve örgütlenme alanlarında atılacak adımlar yalnızca Şanlıurfa'nın değil, Türkiye tarımının geleceği için de kritik önemdedir.